

Petri Ilmonen Carina Frondén

10 goda råd om internet

Netikett på lättläst svenska

Medlemmar i referensgruppen för projektet Lättläst IT enligt Tikas har även deltagit i bearbetningen av Netikett:

Petra-Mari Kaske, Prakticum

Michaela Kokkola, Kårkulla

Johan Palmén, Folkhälsans resurscenter

Bjarne Westerlund, OPTIMA Nykarleby

Jesper Andersson, Kårkulla

Kirsti Lehtinen, Datero

10 goda råd om internet – Netikett på lättläst svenska baserar sig på Tikas Nettietiketti, ur Internet selkokielellä © Petri Ilmonen, Opikie och Kehitysvammaliitto r.y.

Svensk översättning och bearbetning: Carina Frondén

Lättläst språkgranskning: Lärum och LL-Center/FDUV

Illustrationer och layout: Antti Ollikainen

Utgivare: Lärum-förlaget

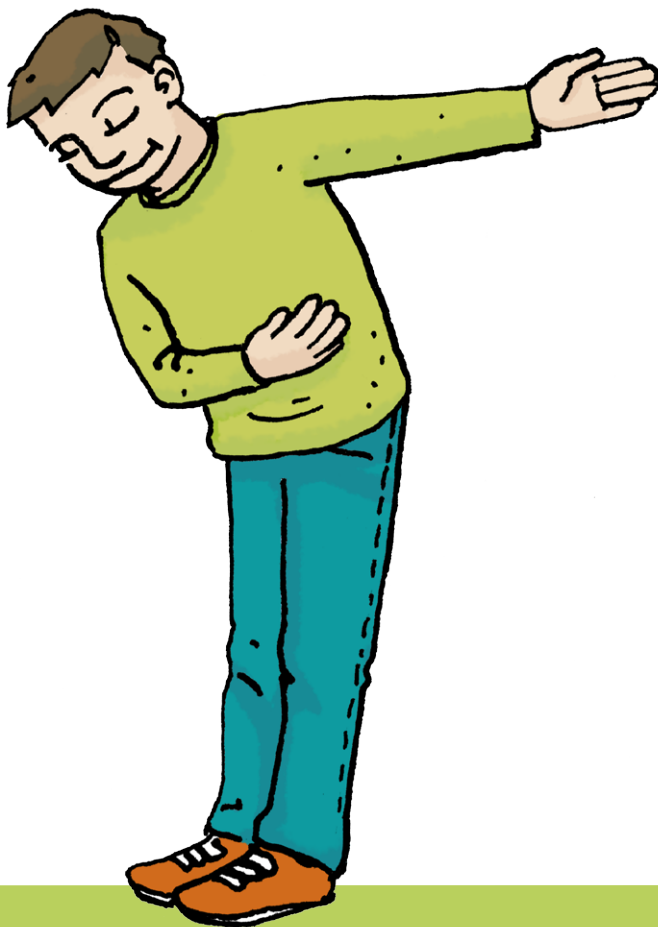
© Förbundet De Utvecklingsstördas Väl r.f., Kehitysvammaliitto r.y. och Lärum-förlaget 2012

ISBN: 978-951-8976-54-0

Det här är en handbok i netikett.
Med netikett eller nätetikett
menar man regler och råd
för hur man ska bete sig på internet.

Det är viktigt att du vet
hur du ska bete dig
när du surfar på internet.
De här reglerna hjälper dig
att använda internet på ett tryggt sätt.

1. Var ärlig och respektera andra

Du har ansvar för det du gör på internet.

Tänk alltid efter

innan du skriver eller säger något.

Var alltid vänlig och artig mot andra på internet.

Tänk efter om det du skriver kan göra någon ledsen.

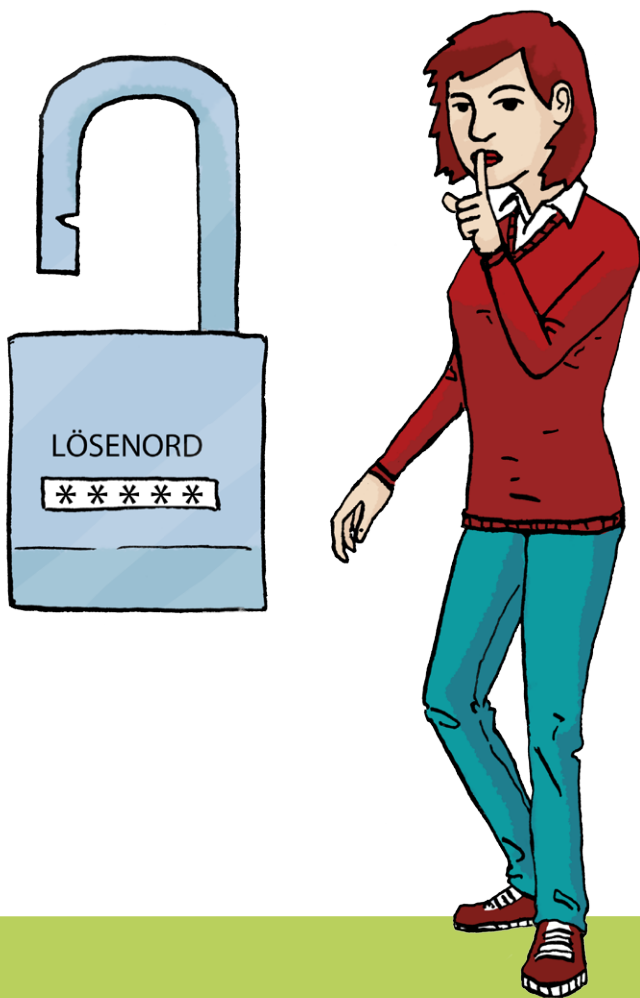
Undvik att skriva ord med STORA BOKSTÄVER.

Då kan personen som läser det tro att du är arg.

Ibland skriver man också med stora bokstäver

när man vill betona någonting.

2. Håll ditt lösenord hemligt

Hitta på lösenord
som är svåra för andra att gissa.
Skriv upp dina lösenord
och spara dem på ett säkert ställe.
Ge dem inte till någon annan.

Om någon hittar dina lösenord
kan han eller hon gå in på din e-post
och skicka ett e-postmeddelande därifrån
eller påstå att han eller hon är du på internet!

3. Var försiktig med dina personuppgifter

Skriv helst inte hela ditt namn eller din adress eller ditt telefonnummer på internet. Någon kan använda dem på fel sätt. Men när du köper saker på internet måste du ändå skriva dina riktiga personuppgifter.

Du ska inte heller lägga ut andra människors personliga uppgifter på internet.

Om du använder en allmän dator för att surfa på internet, till exempel på biblioteket eller i skolan, ska du alltid stänga webbläsaren och logga ut när du är färdig. Radera gärna också webbläsarens historik. Se till att ingen främmande person ser på när du skriver dina lösenord.

4. Lita inte på främlingar

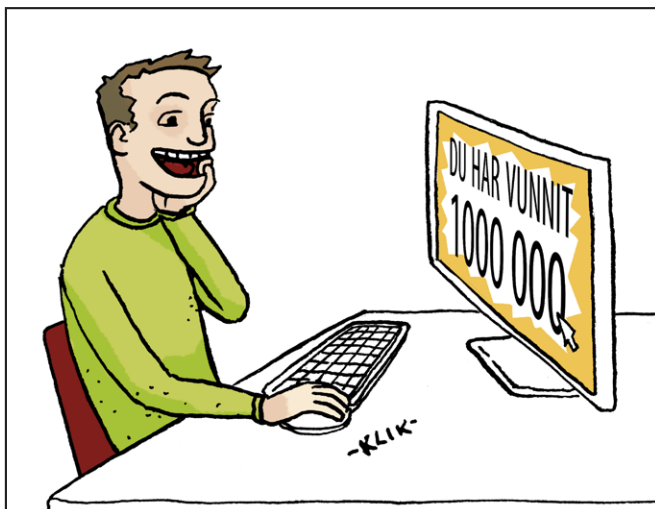

Du kan inte alltid veta
vem du pratar med på internet.
På internet är det lätt att ljuga om vem man är.
En bild kan också vara falsk.
På internet kan det finnas tjuvar.
Därför är det viktigt att du tänker efter
innan du skriver något på internet.

Om du vill träffa en person
som du har blivit bekant med via internet:

- Ta med någon som du litar på
till den första träffen.
- Träffas alltid dagtid
på en plats där det finns flera andra människor.

5. Det som står på internet är inte alltid sant

Det du ser eller läser på internet är inte alltid sant.
En del webbsidor kan man inte lita på.
Även om webbsidan ser äkta ut
kan det som står där vara falskt.
Var extra försiktig om webbsidan ser konstig ut.

Tro inte på reklam på internet
eller på e-postmeddelanden där det står
att du har vunnit pengar eller saker.

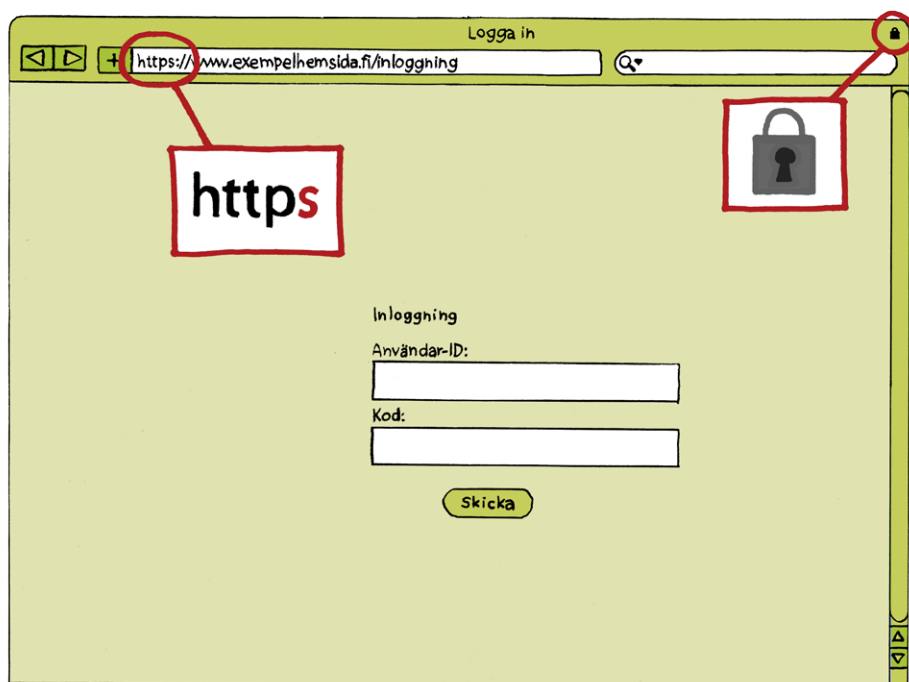
6. Stjäl inte och sprid inte sådant som är osant

Det finns en lag om upphovsrätt och den måste du följa också på internet. Det betyder att om du kopierar till exempel text eller foton från internet ska du alltid berätta vem som har skrivit texten eller tagit fotot. Du får inte använda någon annans bilder, text, filmer eller spel utan lov. Kopierar du dem utan lov kallas det piratkopiering och det kan du bli straffad för. Ladda ner musik eller film eller spel bara från lagliga internetsidor.

Du ska inte sprida sådant som inte är sant på internet. Du ska inte heller sprida andras material utan lov. Om du har köpt en bok, ett spel eller musik får du inte sprida kopior av dem på internet. Om du lägger ut en bild av en kompis på internet ska du alltid fråga kompisens först.

7. Handla tryggt på internet

Handla bara i pålitliga internetbutiker.

Använd helst internetbutiker

som du eller någon du litar på har handlat i förut.

Du ska alltid spara din beställning

eller skriva ut den på papper.

Om du köper med kreditkort

ska du se efter att bokstäverna **https** finns i adressfältet

eller att en bild av ett lås syns vid adressfältet.

8. Använd din e-post på rätt sätt

I ett e-postmeddelande ska du bara skriva sådana saker som du också skulle kunna säga direkt till personen som du skriver till. Skicka inte vidare kedjebrev eller skräppost.

Tänk efter innan du öppnar e-postmeddelanden som du har fått av en okänd person.

Tänk alltid efter innan du öppnar en bifogad fil. Filen kan innehålla virus som skadar din dator.

E-post kallas ibland också för mejl.

9. Berätta om något händer

Om du ser något konstigt eller något hemskt
på internet
eller om någon betar sig illa mot dig
ska du berätta om det för någon du litar på.

10. Du kan bli straffad för brott på internet

Du kan bli straffad om du gör något fel på internet på samma sätt som i vanliga livet.

Du kan bli straffad om du hotar eller lurar någon eller om du stjälar eller bråkar med andra på internet.

Då kan du till exempel få böter.

10 goda råd om internet är en handbok i netikett.
Med netikett menas regler och råd
för hur man ska bete sig på internet.
De här reglerna hjälper dig
att använda internet på ett tryggt sätt.
Om alla följer netiketten
är det både tryggare och roligare
att använda internet och e-post.

10 goda råd om internet är en lättläst publikation
inom ramen för projektet Lättläst IT enligt Tikas.
Projektet Lättläst IT enligt Tikas genomförs av
Förbundet De Utvecklingsstördas Väl (FDUV)
och baserar sig på Opikes ”Tikas koulutusmalli”,
som är en modell för undervisning i IKT
(Informations- och kommunikationsteknik)
för personer med stora inlärningssvårigheter.